

Küreselleşme Sürecinin Demokrasi Üzerine Etkisi

Ramazan ERDAĞ¹, Kadir PEKER²

Özet

Günümüzde hemen hemen her alanda küreselleşme kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Geçmiş dönemlere damgasını vuran realizm, idealizm ve post-modernizm vb. kavramlar gibi küreselleşme kavramı, son yılların tartışmasız en önemli simgesi haline gelmiştir. Küreselleşme; gelişen bilişim ve iletişim teknolojilerinin etkisi ile küçülen, sınırların yakınlaştığı hatta buharlaştığı, sürekli etkileşim halinde bulunan yeni bir dünya sistemini ifade etmektedir. Bu yeni süreç her alanda kendisini hissettirmektedir. Küreselleşme süreci yeni bir küresel toplum ve küresel kültür anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda küreselleşme süreci demokrasi kuramına ve demokratikleşme süreçlerine doğrudan etki etmiştir. Bu makale küreselleşme sürecinin kuramsal olarak demokrasi üzerine etkilerinin incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Demokrasi, Özgürlük, İletişim ve Teknoloji

Impact of the Process of Globalization on Democracy

Abstract

The concept of globalization appears almost every field nowadays. The concepts as realism, idealism and post-modernism that made a mark on back, globalization has undoubtedly become the most important object of new century. Globalization, with the affect of telecommunication and informatics technologies, implies a new world that always been interaction itself which getting smaller and gets near even vaporizes the frontiers. This new process makes itself feel in every field. Globalization process has leaded composing a new global society and global culture reasoning. In this context globalization process has directly affected the concept of democracy and democratization processes. This article aims to research the effects of globalization on democracy theoretically.

Keywords: Globalization, Democracy, Freedom, Communication and Technology

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Eskişehir-TÜRKİYE
E-posta: ramazanerdag@hotmail.com

²Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya-TÜRKİYE

Giriş

Bu çalışmanın birinci bölümünde küreselleşme kavramı üzerinde durulacaktır. Küreselleşme kavramı araştırılırken farklı yaklaşımların küreselleşme olgusuna bakışları değerlendirilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde, küreselleşme ile demokrasi arasındaki bağ araştırılacak, küreselleşme süreci ile birlikte demokrasi kavramında yaşanan değişimler incelenecektir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise; küreselleşme sürecinin demokrasi üzerindeki etkileri değerlendirilecektir. Çalışmada küreselleşme tartışmalarının kuramsal olarak demokrasi bağlamında araştırılması yapılmakta, genel olarak küreselleşme sürecinin demokratikleşme sürecini hızlandırdığı ve demokrasinin gelişmesine katkı sağladığı vurgulanmaktadır.

Küreselleşme Kavramı

Immanuel Wallerstein'in yaklaşık 500 yıldır var olduğunu iddia ettiği (Wallerstein, 2004: 123-124), 1980'li yıllardan itibaren sıkça kullanılmaya başlanan küreselleşme kavramı bireyselleşme ve ulusallaşmanın ötesinde, iç içe geçmiş karmaşık bir dünya sistemini ifade etmektedir. Küreselleşme birtakım yazar ve düşünörlere göre sınırları ortadan kaldıran, küçölen dünya ekseninde dünyanın bir bütünleşme sürecine girdiği yeni bir durumu işaret ederken; bir başka göröşe göre ise belirsizlik ve istikrarsızlık ortamı olarak sadece sanayileşmiş/gelişmiş toplumların çıkar sağladığı bir düzeni ifade etmektedir. Küreselleşme üzerine yapılan tartışmalardaki önemli noktalardan birisi de küreselleşme sürecinin ulus devletlerin varlıklarını ortadan kaldıracığı fikridir (Habermans, 2002: 20-22). E. Fuat Keyman'a göre "[Küreselleşme], içerisiyle dışarısı, ulusal ile uluslararası, Batı ile Dođu, Birinci Dünya ile Üçüncü Dünya, modern ile geleneksel, kimlik ile fark, ve benlik ile öteki arasında çizilmiş zamansal ve mekansal ayırımların ortadan kalkmasını, ve böylece dünyanın [küresel] bir kültöre sahip olma durumuna geldiğini niteliyor" (Keyman, 1999: 15). Günümüzde yaşanan ulusal ve uluslararası düzeydeki sorunlar kendi içsel kalıplarının dışında değerlendirilmeye başlanmakta, tek bir kitle ya da topluma ait gibi görönen bu sorunlar küresel düzlemde etki etmektedir. Küreselleşme süreci bir anlamada sorunların tek başına çözülebilirliği ihtimalinin azaldığını ve küresel ölçekte değerlendirilip çözümlerine ulaşılabilirliğini ifade etmektedir. Küreselleşme, içsel sorunların giderek sınırların ötesine aşması ve küresel bir hal alması ile birlikte, bu sorunlara aranacak çözümlerinin "kurucu bir dış ögesi" olarak belirlemekte, aynı zamanda küçölen ve parçalanan bir dünyayı da ifade etmektedir. Bu durum toplumda bir güvensizlik hissini oluştururken, öte yandan demokratikleşme yönünde olumlu bir katkı sağlamaktadır. Kavram olarak küreselleşme nasıl anlaşılmalı sorusuna küreselleşme üzerine geliştirilen yaklaşımları inceleyerek cevap bulabiliriz. Keyman bu noktada küreselleşme üzerine geliştirilen yeni yaklaşımları üç ana kategoride değerlendirmektedir;

(i) Tarihin Sonu Tezi: Fukuyama'nın öne sürdüğü üzere Sovyetler Birliğinin dağılması, (a) Batı liberalizminin zaferine işaret etmekte (b) pazar ekonomisinin egemen olması sonucunda "tarihin sonu" durumuna gelinmesi halidir. Bu kurama göre ulus devletler bir tercih yapmak zorunda kalmaktadır; ya liberal demokrasiyi benimseyip serbest pazar ekonomisine geçiş yaparak küresel topluma dâhil olacaklar ya da küresel sistemin dışında kalacaklar. Fukuyama'ya göre küresel toplum tarihin sonu anlamına gelmektedir.

(ii) Küreselleşme ve Ulus Devlet: Küreselleşmenin ulus devletlerin çözülmesini getirecek bir süreç olduğunu iddia eden bu yaklaşıma göre küreselleşme "ulusal topluluk" anlayışını ortadan kaldırmakta ve bunun neticesinde ulus-devletlerin sorun çözme kapasiteleri azalırken bir anlamda egemenliklerinin sona ermesi gündeme gelmektedir. Bu bağlamda küreselleşme modern devletlerin egemenliklerini zayıflatan bir belirsizlik sürecini ifade etmektedir. Ulus devletin bir meşruiyet krizine de yol açan bu süreçte devlet egemenliği ile ekonomik, siyasal ve kültürel alan arasında önemli boşluklar doğmaktadır.

(iii) Küreselleşme ve Modern Toplum: Küreselleşme süreci ile birlikte modern toplum ulus devlet ile birlikte tanımlanan bir olgudur. Küreselleşme bir "geç-modernite" durumudur. Bu süreç modern toplum ilişkilerinin yoğunlaştığı bir dönemi ifade etmektedir. Başka bir ifade ile toplum, yaşadığı bölgeden çok uzak mesafelerde yaşanan olaylardan etkilenebilmektedir. Bu "zamansal-mekânsal ayrışma" küreselleşme-toplum ilişkisini ifade eden durumlardan biridir (Keyman, 1999: 18-31; Keyman, 2004: 36; Keyman, 2001). "[Küreselleşmenin] bugünkü biçimini niteleyen zamansal-mekânsal sıkışma, [küresel] ile yerelin karşılıklı etkileşimi, ulusal kimliğin yeniden tanımlanması sürecini ortaya çıkararak ve bu bağlamda alışagelmış modern belirlilik ölçütlerini yıkararak, kimlik düzeyinde de bir belirsizlik durumunu gündeme getirir."(Keyman, 1999: 34).

Bu yaklaşımlar ile küreselleşme olgusu ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda değişim ve dönüşümleri beraberinde getirmiştir (Parenti, 2007). Ekonomik küreselleşme, küresel demokrasi ve küresel bir ticaret kültürü birbiri ile yakın bağlantılı konulardır (Pahsa, 2002: 122). Ekonomik alanda uluslararası örgütler ve çok uluslu şirketler öne çıkarak küresel ekonominin belirgin ögesi haline gelmiştir. Uluslararası alanda Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi kurumların yanında, başta gelişmekte olan ülkelerin ekonomik durumlarına ilişkin derecelendirme yapan Moody's ve Standard and Poors gibi kuruluşlar da etkili olmaya başladılar (Timur, 1996: 379). Ülkeler menfaatleri gereği bu uluslararası örgütlere uymak zorunda kalmışlardır (Przeworski ve Yebra, 2002: 17-18). Teknoloji alanındaki

gelişmelere paralel olarak üretim sistemlerinde makineleşmeye, emek-yoğun bir düzenden teknoloji-yoğun bir düzene geçilmiştir. Siyasal alanda değişim ise uluslararası alanda bölgesel ya da uluslar-üstü organizasyonların ve örgütlerin sahneye çıkmasıyla kendini göstermiştir. “Küreselleşme teorisi gereği bütün ülkelerin katılımının söz konusu olduğu yeni bir yapılanmayı gerekli kılmaktadır. Bu yapılanma evrensel bir takım ortak değerlere dayanmak zorundadır” (Davutoğlu, 2006: 214). Küreselleşme süreci ile birlikte ekonomide daha fazla “serbestleşme” yaşanırken, siyasal alanda demokrasi “küresel bir değer” olarak ortaya çıkmıştır (DPT, 2000: 3). İki kutuplu dünya düzeninin ardından uluslararası ilişkilerde daha da önemli bir hale gelen uluslararası örgütler daha fazla söz sahibi olmaya başlamış, küresel ölçekli sorunların çözüm yeri olarak da başta “potansiyel bir dünya hükümeti” (Munck, 2002: 19) konumundaki Birleşmiş Milletler olmak üzere bu örgütler küresel birer aktör olarak ortaya çıkmıştır (Gills, 2002: 159).³

Kültürel alanda ise küreselleşme; yoğunlaşan ilişkiler ve mekânsal-zamansal ayrışımın etkisi ile ortaya çıkan tek kültürlülükten çok kültürlülük anlayışına geçişi doğurmuştur. “...kültürel [küreselleşme] ...bir taraftan zamansal ve mekânsal sıkışmayı niteleyen yeni bir elektronik kültürel mekânın ortaya çıkması anlamına gelirken, aynı zamanda kimlik üzerine yapılan mücadeleleri içeren bir belirsizlik durumunu da gündeme getiren bir süreç olarak düşünülmeli” (Keyman, 1999: 44). Küreselleşme bir tüketim kültürü olarak da algılanmakta, McDonalds, Coca Cola, Adidas gibi markaların adeta küresel bir marka haline dönüştüğü de tartışılmaktadır (İçli, 2001: 166). Ali Bulaç’a göre ise “küreselleşme modernliğin yeryüzü ölçeğinde, yani küre çapında ölçek büyütmesi olarak tanımlanabilir” (Bulaç, 2002a). Küreselleşme aynı zamanda “çok boyutlu bir etkileşim ve dönüşümü” ifade etmektedir (Bulaç, 2002b).

Genel olarak küreselleşme süreci İkinci Dünya Savaşı’nın sonundan itibaren Soğuk Savaşın sona ermesine kadar olan dönemde belirgin olan güç dengelerinin ve ekonomik, siyasal ve kültürel öğelerin belirsizleştiği bir dönemi ifade etmektedir. Bu yeni süreçte devlet egemen aktör olarak görülmemektedir. Kavramların bir sıfatı haline gelen küreselleşme, ekonomik, siyasal ve kültürel alanları *küreselle* dönüştürmekte, dolayısıyla bu yeni sistemde devlet/ulus/ulusal kimlik özne olmaktan çıkıp yerini yeni küresel aktörlere bırakmaktadır. Küreselleşen dünyada küreselleşen kavramların başında ise demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gelmektedir (Akşener, 1999: 257). Bu yeni süreçte “İnsan haklarına saygı ve demokrasi küresel ahlakın baş standardı haline gelmiştir” (DPT, 2000: 56).

³ Bu bağlamda ortaya çıkan uluslararası örgütlerin başında Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gelmektedir.

Küreselleşme kavramı ile birlikte “bölgeselleşme” ve “yerelleşme” gibi kavramların ortaya çıktığı görülmektedir (Erbay, 1998: 170; Özer, 2006: 143-144). Küreselleşme sürecinin bir aşaması ya da bu sürecin karşıtı bir gelişme olarak değerlendirilebilecek olan bölgeselleşme kavramı ile buna tepki olarak (Erbay, 1998: 170) ortaya çıkan “yerelleşme” kavramı küreselleşmeyi işlevsel hale getiren bir süreç olarak değerlendirilebilir (Sarıbay, 2006: 11). “Çağımız ...bir yandan yerellikler korunurken diğer yandan korunan yerelliklerle birlikte dünya ile bütünleşmeye çalışıldığı bir aşırıdır” (Dursun, 2008a).

Demokrasi ve Küreselleşme İlişkisi

Küreselleşme süreci ile birlikte yaşanan dönüşümün etkileri şunlardır:

- a) Sermayenin küreselleşmesi ve dış ticaretin ekonomik kalkınma için ön koşul konumuna gelmesi;
- b) Avrupa Birliği gibi, bölgesel örgütlenmelerin ve uluslararası örgütlerin bir gereklilik haline gelmesi ve ulus devletlerin üstünde/gerisinde bir alana siyasetin taşınması, dolayısıyla siyasal küreselleşme sürecinin hızlanması ve
- c) Yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin öneminin artması ve *katılımcı demokrasi anlayışının yaygınlık kazanması*” (DPT, 2000: 1).⁴

Küreselleşme süreci bir anlamda yeniden yapılanmayı ifade etmektedir. Karşılıklı bağımlılığın artması ve karşılıklı etkileşimin küreselleşmesi küresel yeniden yapılanmayı gerektiren parametrelerdir (Ersoy, 1998: 114-117). Küreselleşme sürecinin demokrasi üzerine en önemli etkisi “demokrasi” kavramının yeniden düşünölmeye zorlanmasıdır. Bu alanda yeni bir anlayışın ortaya konulması gerekmektedir. Liberal demokrasinin yaşadığı “meşruluk krizi” nin çözümünde küreselleşmenin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Ali Bulaç (2002a)’ın “modernliğin krizi” olarak tanımladığı küreselleşme bu meşruiyet krizinin aşılmasında “dışsal-kurucu öge” konumundadır. Demokratikleşmenin gelişmesinde önemli katkıları bulunan uluslararası [dışsal] aktörler demokrasi ve insan hakları gibi toplumsal taleplerin güçlenmesinde de önemli bir rol oynamaktadır (Dağı, 1999: 269). Küreselleşme ile birlikte demokrasi olgusunda da önemli değişimler yaşanmaktadır. Robert Dahl’a göre demokratik sürecin kriterleri etkin katılım, oy kullanma eşitliği, bilinçli anlayış, gündemin kontrolü ve erişkinlerin dâhil olmasıdır (Dahl, 2001: 39-40). Küreselleşme süreci demokrasi değerlerinde, siyasal katılımın artırılması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yönetimin şeffaflaştırılması gibi yeni değerler ortaya çıkarmıştır (Dursun, 1998: 158). Bu bağlamda küreselleşme olgusunun demokrasilerde siyasal katılıma katkı sağladığı söylenebilir.

⁴ İtalikler yazarlar tarafından eklenmiştir.

Otoriter yönetimlerin karşısında; özgürlük, eşitlik ve insan hakları gibi demokrasinin en temel kavramlarının küresel aktörlerin de desteği ile güçlenmesi demokratikleşme taleplerine önemli ölçüde destek sağlayacaktır. Küreselleşme sürecine tepki gösteren otoriter yönetimler küreselleşmenin en çok ulusal egemenliklerini tehdit ettiğini iddia etmektedirler (Goodhart, 2001: 534). Oysaki tehdit altında olan ulusal egemenlik değil otoriter rejimlerin egemenlikleridir (Dağı, 1999: 269-270). Bu süreçte elitler kendi siyasal otoritelerinin zayıflamasına karşı çıkmaktadırlar (Rudra, 2005: 711). Küreselleşme bu bağlamda demokrasinin gelişmesine katkı sağladığı gibi demokratikleşmenin karşısında olan anlayışların da zayıflamasına yol açmaktadır.

Samuel P. Huntington dünyadaki demokratikleşme hareketlerinin üç safhada incelemektedir. Huntington'a göre birinci demokratikleşme dalgası 1828-1926 yılları arası dönemi; ikinci demokratikleşme dalgası 1943-1962 yılları arası dönemi ifade etmektedir. Üçüncü dalga ise 1974 Polonya devriminden sonra demokrasiye geçiş dönemini kapsamaktadır. Kökleri ABD ve Fransız devrimine dayanan birinci demokratikleşme dalgasının başlangıç noktasını ise ABD Başkanlık seçimi oluşturmaktadır. Huntington o günün koşullarında yetişkin beyaz erkeklerin %50'den fazlasının oy kullanmış olmasının demokrasiden bahsedilebilmesi için yeterli olarak değerlendirilmiştir. 1920 ile 1930'lu yılların siyasal ortamı yaşanan bu demokratikleşme dalgasının ters dalgasını oluşturmuş, birinci dalga demokratik yönetime geçen ülkelerin çoğu otoriter ya da totaliter rejimlerin yönetim altına girmişlerdir. Birinci demokratikleşme dalgasının en önemli etkileri ekonomik alanda gerçekleşmiştir. II. Dünya Savaşının ardından askeri ve siyasal alanda yaşanan gelişmeler dünyada yeni bir demokratikleşme hareketini oluşturmuştur. İkinci dalga demokratikleşmesi olarak tanımlanan bu dönem birinci demokratikleşme dalgasına oranla daha kısa sürmüş, 1960'lı yılların başında oluşan ters dalga sonucunda tekrar demokratik yönetim anlayışından uzaklaşmıştır. 1974 yılında Polonya'da yaşanan devrim yeni bir demokratikleşme dalgasını doğurmuştur. Üçüncü dalga olarak nitelenen bu süreçte otuz yakın ülkede demokratik yönetim anlayışı benimsenmiştir (Huntington, 2002: 10-22). Gelişen iletişim teknolojileri ile ekonomik ve siyasal alanda ortaya çıkan bütünleşme hareketlerinin etkisiyle üçüncü demokratikleşme dalgası günümüzde de halen devam etmektedir. "Bu durumda yirminci yüzyıldaki genel siyasi eğilimi dikkate aldığımızda global anlamda demokrasinin gelişmesinden ve yaygınlaşmasından söz etmek mümkündür" (Dursun, 2004: 164).

Küreselleşme iletişim imkânlarının gelişmesini beraberinde getirerek bireyler ve ülkeler arası etkileşimi hızlandırmaktadır. Yaşanan bu etkileşim sayesinde dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen olaylar dünyanın

diğer bölgelerine süratle ulaşabilmektedir. Bu bağlamda küreselleşme, ülkeler arasındaki engelleri kaldırmakta ve dünyanın düzleşmesini sağlamaktadır (Dursun, 2008b). Yaşanan bu gelişmeler birey ve toplumlar arasında önemli dönüşümleri beraberinde getirebilmektedir (Dağı, 1998: 112). İletişim teknolojilerindeki bu gelişmeler içe kapanık, baskıcı ve otoriter rejimlerin nüfuzunu da azaltmaktadır. Örneğin 2010 yılı başından itibaren Ortadoğu’da yaşanan Arap Baharı sürecinde yönetim değişikliği taleplerine yönelik gösteriler sosyal paylaşım siteleri kullanılarak organize edilmiştir. Huntington’ın dönemselleştirmesinden yola çıkarak Arap Baharı ile birlikte ortaya çıkan tabloyu dördüncü (küresel) demokrasi dalgası olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır (Çakı, 2011: 129). Ancak bu süreçte Mısır başta olmak üzere demokrasiye geçişte tersine dönüşlerin yaşanması ve birçok bölgede istikrar ve güvenliğin sağlanamamış olması bu demokratikleşme dalgasının fay hatlarını oluşturmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte artan iletişim ve bilişim imkânları sadece demokrasi ile yönetilen ülkelerin sayılarını arttırmakla kalmayıp, mevcut demokrasi ile yönetilen ülkelerin demokrasi standartlarının da yükseltilmesine de olanak sağlamaktadır (Bülbül, 2004: 184; Şahin, 2006: 72). İletişim teknolojilerinde başta internetin yaygın olarak sosyal hayatta yer almasıyla birlikte bazı kamu hizmetleri internet üzerinden verilmeye başlanmıştır. Bu yeni süreç aynı zamanda kırtasiyeciliği azaltmakta, halkın yönetime doğrudan ulaşabilmesi gayesi ile siyasal katılımın artırılmasına imkân sağlamaktadır (Çukurçayır, 2002: 3).

Küreselleşme süreci ile birlikte uluslararası örgütlerin dünyada ekonomi, siyaset ve toplumsal hayatla ilgili önemi artmaktadır. Demokrasinin gelişmesi bağlamında uluslararası örgütler önemli bir rol oynamakta, dünyada demokrasiye olan ilgiyi artırmakta olduğu söylenebilir (Sağır ve Karkın, 2005: 3). Küreselleşme sürecinde demokratik kurumlar gerekli reformların gerçekleştirilmesine öncülük etmektedirler (Bilgin, 2005: 32). Örneğin Türkiye’nin yaklaşık yarım yüzyıldır devam eden Avrupa Birliği (AB) yolculuğunda, üyelik müzakerelerinin başlamasıyla birlikte demokratikleşme ve insan hakları konusunda önemli ilerlemeler sağlanmıştır. “Uyum yasaları” adı altında başta anayasa olmak üzere birçok kanunda değişiklik yapılarak AB’ye tam üyelik hedefinde önemli hukuksal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Anti demokratik uygulamalar olarak nitelenen, başta idam cezası olmak üzere devlet güvenlik mahkemelerinin kaldırılması, Milli Güvenlik Kurulu’nun yapısının değiştirilmesi ve kurul kararlarının hükümete birer “tavsiye” niteliğine dönüştürülmesi gibi değişiklikler AB üyelik kapsamında gerçekleştirilen değişikliklerdir. Yapılan bu değişikliklerle birlikte Türkiye’de demokratikleşme açısından önemli kazanımlar elde edilmiştir. Öte yandan Türkiye’nin 2007 yılında

Cumhurbaşkanlığı krizini erken seçim kararı neticesinde aşabilmesi ve Cumhurbaşkanının seçilebilmiş olması da Türkiye'nin demokratikleşmesi açısından önemli bir kazanımı olarak gösterilebilir (Dursun, 2007).

Sonuç ve Değerlendirme

Küreselleşme kaçınılmaz olarak yüzyılımızın en önemli olgularından biri haline gelmiştir. Başta ekonomi olmak üzere hemen her alanda etkisini gösteren küreselleşme olgusu demokrasi kavramında da önemli dönüşümleri beraberinde getirmiştir. “Küresel değişmelerin siyasal sistemleri değiştirmeye zorladıkları açıktır. Birçok monarşinin demokratik sisteme dönüşmesi ve siyasal sistemlerdeki iç değişimler ya da sistemlerin tümüyle başka bir sistemle yer değiştirmesi hep bu uluslararası baskıların sonucudur” (Çukurçayır, 2002: 93). En temel anlamıyla sınırların ortadan kalkması olarak nitelenen küreselleşmeye, uluslararası kurum ve kuruluşların etkisinin giderek artması neticesinde başta milli egemenlikleri tehdit ettiği gerekçesi ile eleştiriler getirilse de; küreselleşme süreci özgürlük, eşitlik, çoğulculuk, insan hakları, siyasal katılma gibi demokrasinin evrensel değerlerinin geliştirilmesine ve pekiştirilmesine önemli katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda küreselleşme olgusu demokratik dönüşümün en önemli parametrelerinden biri haline gelmiştir. Küreselleşmenin iletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişme paralelinde demokrasinin ve demokratikleşmenin gelişmesine aracılık ettiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akşener, M. (1999). Küreselleşen Değerler ve Perspektif Çarpılması Üzerine, *Yeni Türkiye*, 5(29): 257 - 259.
- Bilgin, M.F. (2005). Küreselleşme Demokrasiyi Zayıflatıyor mu?, *Sivil Toplum*, 3(9): 25 - 33.
- Bulaç, A. (2002a). Küreselleşmenin Tanımsal Çerçevesi, (25.11.2008). <http://arsiv.zaman.com.tr/2002/07/09/yazarlar/alibulac.htm>.
- Bulaç, A. (2002b). Belirsizliğin Küreselleşmesi, (Erişim: 25.11.2008). <http://arsiv.zaman.com.tr/2002/07/17/yazarlar/alibulac.htm>.
- Bülbül, K. (2004). Küreselleşme, Kültür ve Siyaset: Türk Düşünsel ve Siyasal Yaşamında Küreselleşme Yaklaşımları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Çakı, Fahri (2011). Arap Baharı: İslam Üzerine Söylemsel Dönüşümün Habercisi mi?, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2): 123-138.

- Çukurçayır, M.A. (2002). Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi: Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset, 2. Baskı, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dağı, İ.D. (1999). Demokratikleşmenin Ön Şartı: Küreselleşme, Yeni Türkiye, 5(29): 269 - 271.
- Dağı, İ.D. (1998). Küreselleşme, İnsan Hakları ve Türkiye, Yeni Türkiye, 4(19): 497 - 502.
- Dahl, R. (2001). Demokrasi Üstüne, Çeviri: Bülent Kadioğlu, İstanbul: Phoenix Yayınları.
- Davutoğlu, A. (2006). Küresel Bunalım, 8. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları.
- DPT (2000). VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Devlet Planlama Teşkilatı Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Dursun, D. (2008a). Küreselleşme ile Yerelleşme Arasında Avrupa Birliği'nin Elli Yılı, (Erişim tarihi: 03.12.2008), <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=14122&y=DavutDursun>,
- Dursun, D. (2008b). Küreselleşme ve Dell Teorisi, (Erişim: 30.11.2008), <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=12814&y=DavutDursun>.
- Dursun, D. (2007). Demokrasi Kazanmış ve Başarmıştır, (Erişim: 30.11.2008), <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=6678&y=DavutDursun>.
- Dursun, D. (2004). Siyaset Bilimi, İstanbul: Beta Basın Yayım Dağıtım.
- Dursun, D. (1998). Küreselleşme ve Toplumun İnşasında Bilginin Artan Önemi, Yeni Türkiye, 4(19): 154 - 160.
- Erbay, Y. (1998). Kavram Olarak Küreselleşme, Yeni Türkiye, 4(19): 168-173.
- Ersoy, A. (1998). Küreselleşen Dünyada Yeniden Yapılanma Çatışmadan Uzlaşmaya Dayatmadan İşbirliğine, Yeni Türkiye, 4(19): 112 - 117.
- Habermans, J. (2002). Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti, Çeviren: Medeni Beyaztaş, İstanbul: Bakış Yayınları.
- Huntington, S.P. (2002), Üçüncü Dalga: 20. Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma, Çeviren: Ergün Özbudun, Ankara: Kıta Yayınları.
- Gills, B.K. (2002). Democratizing Globalization and Globalizing Democracy, Annals of the American Academy of Political and Social Science, 581: 158 - 171.
- Goodhart, M. (2001). Democracy, Globalization, and the Problem of the State, Polity, 33(4): 527 - 546.

- İçli, G. (2001). Küreselleşme ve Kültür, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(2): 163 - 172.
- Keyman, E.F. (2004). Globalleşme, Özgürlük, Etik ve Siyaset, Sivil Toplum, 2(5): 35 - 46.
- Keyman, E.F. (2001). Globalleşme Söylemleri ve Türkiye, (Erişim tarihi: 24.11.2008), <http://www.stratejik.yildiz.edu.tr/makale5.htm>.
- Keyman, E.F. (1999). Türkiye ve Radikal Demokrasi, 1. Baskı, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Munck, R. (2002). Globalization and Democracy: A New 'Great Transformation'?, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 581: 10 - 21.
- Özer, M.A. (2006). Küreselleşme, Yerelleşme ve Kamu Yönetimi, *Türk İdare Dergisi*, 78(450): 141 - 150.
- Parenti, M. (2007). Globalization and Democracy: Some Basis, (Erişim: 12.11.2008), <http://www.commondreams.org/archive/2007/05/25/1439>.
- Pasha, M. K. (2002). Predatory Globalization and Democracy in the Islamic World, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 581: 121 - 132.
- Przeworski, A., Yebra, C.V. (2002). Globalization and Democracy, *Journal of Democracy*, 1: 25.
- Rudra, N. (2005). Globalization and the Strengthening of Democracy in the Developing World, *American Journal of Political Science*, 49(4): 704-730.
- Sağır, Ö.M., Karkın, N. (2005). Demokrasinin Güncel Sorunları ve Demokratik Paradokslar, *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 10(Kasım 2005): 1 - 25.
- Sarıbay, Y. (2006). Küreselleşme-Yerelleşme, *Yerel Siyaset*, 1(5): 10-14.
- Şahin, K. (2006). Türkiye'de Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus Devlete Bakış, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi*, Sakarya.
- Timur, T. (1996). Küreselleşme ve Demokrasi Krizi, Ankara: İmge Kitabevi.
- Wallerstein, I. (2004). Küreselleşme mi?, *Geçiş Çağı mı?*, 21. yy'da Siyaset, Çeviri: Taylan Doğan ve Ender Abadoğlu, İstanbul: Aram Yayıncılık, 123 - 146.